

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

СХВАЛЕНО

Протокол засідання науково-
методичної ради Тернопільського
ОКІППО

від 05 вересня 2025 р. № 5

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Тернопільського ОКІППО
Олександр ПЕТРОВСЬКИЙ

05 вересня 2025 року

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

**«РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
УЧИТЕЛІВ (ВИКЛАДАЧІВ) НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА /
ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ»**

Розробники програми	Чорна Мар'яна Іванівна, методист центру виховної роботи, захисту прав дитини та громадянської освіти ТОКІППО
Найменування програми	Розвиток професійних компетентностей учителів (викладачів) навчального предмета/інтегрованого курсу «Захист України»
Цільова група	Учителі (викладачі) навчального предмета /інтегрованого курсу «Захист України»
Мета програми	Професійний розвиток педагогічних працівників відповідно до державної політики в галузі освіти, удосконалення професійних компетентностей учителів закладів загальної середньої освіти (далі - ЗЗСО), необхідних для організації навчання, виховання та розвитку учнів відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа", схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р , та на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898
Напрямок програми	Розвиток професійних компетентностей відповідно до Професійного стандарту за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 29.08.2024 № 1225, та Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 (зі змінами)
Обсяг програми	30 годин (1 кредит ЄКТС)
Форма підвищення кваліфікації	Очна, змішана, дистанційна з використанням дистанційних технологій в синхронному або асинхронному режимах
Перелік компетентностей, що формуватимуться	Формування та розвиток професійних компетентностей учителя: A2. Предметно-методична компетентність. A2.1. Здатність моделювати зміст освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, визначених державними стандартами освіти. A2.2. Здатність формувати і розвивати в здобувачів освіти ключові компетентності і наскрізні вміння, визначені державними стандартами освіти. A2.3. Здатність здійснювати інтегроване навчання здобувачів освіти. A2.4. Здатність добирати і використовувати сучасні й ефективні методики і технології навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти. A2.5. Здатність формувати ціннісні ставлення в здобувачів освіти A 3. Інформаційно-цифрова компетентність. A3.1. Здатність орієнтуватися в Інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності. A3.2. Здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) ресурси. A3.3. Здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі. Б 1. Психологічна компетентність. Б1.1. Здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові й індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхній

	психоемоційний стан. Б.1.3. Здатність формувати мотивацію здобувачів освіти й організовувати їхню пізнавальну діяльність. Б2. Емоційно-етична компетентність. Б2.1. Здатність усвідомлювати особисті відчуття почуття, емоції, потреби та емоційні стани інших учасників освітнього процесу, керувати власними емоційними станами. Б2.2. Здатність конструктивно й безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу. Б.3. Компетентність педагогічного партнерства. Б3.1. Здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії із здобувачами освіти в освітньому процесі. В1. Інклюзивна компетентність. В1.2. Здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами. В2. Здоров'язбережувальна компетентність. В2.4. Здатність підтримувати особисте фізичне та психоемоційне здоров'я під час професійної діяльності. Г1 . Прогностична компетентність. Г1.1. Здатність прогнозувати результати освітнього процесу. Г1.2. Здатність планувати освітній процес. Г2. Організаційна компетентність. Г2.2. Здатність організовувати різні види й форми навчальної та пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Г3. Оцінювально-аналітична компетентність. Г3.2. Здатність аналізувати результати навчання здобувачів освіти. Д1. Здатність до навчання впродовж життя. Д.1.1. Здатність здійснювати власний професійний розвиток, отримувати підтримку від колег. Д1.3. Здатність до інноваційної діяльності
Основні завдання програми	Узагальнити й систематизувати основні положення нормативно-правових законодавчих актів у сфері освіти; сучасних підходів та методик організації освітнього процесу в НУШ; концептуальних і методичних особливостей різних видів оцінювання; визначальних характеристик освітнього середовища; способів підтримки вчителя на різних етапах професійного розвитку. Удосконалити вміння організовувати педагогічну діяльність на засадах новітніх підходів, саморозвитку та впровадження нових форм роботи; застосовувати цифрові інструменти, компетентнісний підхід, інтеграцію STEM-технологій в освітній процес; розвивати критичне мислення, медіаграмотність, навички фасилітації, ефективної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; уживати превентивні заходи щодо булінгу; створювати безбар'єрний психологічно-безпечний освітній простір. Актуалізувати цінності і ставлення бути готовим/-ою до реалізації сучасних цілей освіти, формування духовних цінностей, патріотизму, національної свідомості та здорового способу життя, партнерської взаємодії, здійснювати освітній процес на засадах Концепції Нової української школи.
Строки виконання програми	2026 рік
Графік освітнього процесу	Відповідно до плану-графіка підвищення кваліфікації педагогічних працівників

Кадрове забезпечення програми	Петровський О.М., директор, кандидат історичних наук, доцент; Вітенко І.М., заступник директора з науково-методичної роботи та міжнародного співробітництва, кандидат географічних наук; Бабовал Н.Р., доцент, в.о. завідувача кафедри менеджменту і методології освіти, кандидат економічних наук; Колодійчук О.Я., в.о. завідувача кафедри, кандидат педагогічних наук, доцент; Гайда В.Я., викладач кафедри змісту і методик викладання навчальних предметів, доктор філософії; Олексюк О.Р., кандидат педагогічних наук, доцент; Кавецький В.Є., в.о. завідувача кафедри, кандидат педагогічних наук, доцент; Корман М.М., кандидат педагогічних наук, доцент; Петришин Л.Й., доцент кафедри педагогіки і психології та інклюзивної освіти, професор; Чорна М.І., методист центру виховної роботи, захисту прав дитини та громадянської освіти
Додаткові послуги	Можливість проживання у гуртожитку
Місце виконання програми	вул. В. Громницького, 1, м. Тернопіль / (за місцем роботи)
Вартість/безоплатність надання освітньої послуги	Освітні послуги для слухачів курсів надаються безоплатно / за кошти фізичних та / або юридичних осіб, з інших джерел, не заборонених законодавством; вартість встановлюється на основі затвердженого кошторису
Мінімальна та максимальна кількість осіб в групі	Відповідно до норм, визначених Статутом інституту
Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації	Свідоцтво про підвищення кваліфікації
Очікувані результати навчання	Знання: нормативно-правових основ, законодавчих актів у сфері освіти; сучасних підходів та методик виховання, організації освітнього процесу в НУШ; концептуальних і методичних особливостей різних видів роботи гуртка; способів підтримки вчителя на різних етапах професійного розвитку. Уміння: організовувати педагогічну діяльність на засадах новітніх підходів, саморозвитку та впровадження нових форм роботи; застосовувати цифрові інструменти, компетентнісний підхід, інтеграцію STEM-технологій в освітній процес; організовувати роботу гуртка, розвивати творчий потенціал, критичне мислення, медіаграмотність, навички фасилітації, ефективної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; уживати превентивні заходи щодо булінгу; створювати безбар'єрний психологічно-безпечний освітній простір. Диспозиції (цінності, ставлення): готовність до реалізації сучасних цілей освіти, формування духовних цінностей, патріотизму, національної свідомості та здорового способу життя, партнерської взаємодії, здійснювати освітній процес на засадах Концепції Нової української школи.
Забезпечення розміщення освітньої	https://ippo.edu.te.ua/teaching/pidvishhennya-kvalifikacii/osvitni-programi-2026

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ОЧНА ФОРМА)

Складник	Назва теми	Індекси компетентностей, що розвиваються	Кількість годин				
			Аудиторні	Практичні	Самостійної роботи	Контрольні заходи	Разом
Модуль 1	Психологія та педагогіка інклюзивного освітнього процесу						
	1.1. Формування психологічної компетентності педагога в сучасних умовах	Б1.1., Б2.2.	2	-	-	-	2
	1.2. Готовність педагогів до роботи з дітьми з ООП в умовах воєнного часу	В1.1., В1.2., В1.3.	2	-	-	-	2
	Усього годин:		4	-	-	-	4
Модуль 2	Фахова діяльність педагогічних працівників						
	2.1. Булінг і мобінг в освітньому середовищі: правові, психологічні та управлінські аспекти	А2.1., А2.3., А2.4., А31., А3.2., А3.3., Б2.1., Б2.2., В1.2., В2.4., Г1.1., Г1.2., Г3.2.	2	-	-	-	2
	2.2. Мікронавчання як технологія підвищення ефективності уроку	А.2.2., А.2.4.	2	-	-	-	2
	2.3. Енгергоефективність як складова екологічної та соціальної компетентностей учасників освітнього процесу	А2.2., А2.3., А2.5., Д1.3	2	-	-	-	2
	2.4. Практичні інструменти генеративного штучного інтелекту для створення електронних освітніх ресурсів: дидактичні та методичні аспекти	А3.1., А3.2., А3.3., Д1.2	2	-	-	-	2
	2.5. Інтегроване навчання як ключовий механізм реалізації STEM-освіти	А1.1., А2.1., А2.2., А2.3., А2.4., А3.2., А3.3., Б1.1., Б1.3., Б3.1., В1.3., Г1.1., Г2.2., Г3.1., Д 1.1., Д 1.3	2	-	-	-	2
	2.6. Трансформація підходів до навчання та викладання предмета «Захист України»: ефективні практики сучасного уроку	А2., А2.1., А2.2., А2.3., А2.4., Б 1., Б1.3., Б 3., В1., В 2., Г1.1., Г.2., Г. 2.2., Д 1.3	-	2	-	-	2

	2.7. Едьютеймент на уроках предмета «Захист України»: як вивчати складне просто	A 2., A2.1., A2.2., A2.3., A2.4., A 3., Б 1.1., Б.1.3., Б 2.2., Г 2.2., Д 1.3.	-	2	-	-	2
	2.8. Домедична допомога в умовах бойових дій: алгоритми дій та методика їх практичного відпрацювання	A 2., A2.1., A2.2., A2.3., A2.4., Б 1.1., Б 2.1., Б 3.1., В 1.2., В 2.4., Г 1., Д1.	-	2	-	-	2
	2.9.Громадянська компетентність та інформаційна стійкість в епоху дезінформації	A.3.1., Д.1.1., Д.1.2., Д.1.3	2	-	-	-	2
	Усього годин:		12	6	-	-	18
Модуль 3	Контрольно-аналітичний модуль						
	3.1. Круглий стіл («After Action Review») «Методичний кейс учителя навчального предмета/інтегрованого курсу „Захист України”: від компетентнісної моделі до ефективних освітніх практик»	A2.2. , A2.3., A2.4., A3.2., Б1.1., Б.1.3., Г3.2., Д 1.1., Д 1.3.	-	-	-	2	2
	Усього годин:		-	-	-	2	2
Модуль 4	Варіативний складник						
			2	-	-	-	2
			2	-	-	-	2
			2	-	-	-	2
	Усього годин:		6	-	-	-	6
Разом годин			22	6	-	2	30

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА)

Складник	Назва теми	Індекси компетентностей, що розвиваються	Кількість годин				
			Аудиторні	Практичні	Самостійної роботи	Контрольні заходи	Разом
Модуль 1	Психологія та педагогіка інклюзивного освітнього процесу						
	1.1. Формування психологічної компетентності педагога в сучасних умовах	Б1.1., Б2.2.	2	-	-	-	2
	1.2. Готовність педагогів до роботи з дітьми з ООП в умовах воєнного часу	В1.1., В1.2., В1.3.	2	-	-	-	2

	Усього годин:		4	-	-	-	4
Модуль 2	Фахова діяльність педагогічних працівників						
	2.1. Булінг і мобінг в освітньому середовищі: правові, психологічні та управлінські аспекти	A2.1., A2.3., A2.4., A31., A3.2., A3.3., B2.1., B2.2., B1.2., B2.4., Г1.1., Г1.2., Г3.2.	2	-	-	-	2
	2.2. Мікронавчання як технологія підвищення ефективності уроку	A.2.2., A.2.4.	-	-	2	-	2
	2.3. Енергоефективність як складова екологічної та соціальної компетентностей учасників освітнього процесу	A2.2., A2.3., A2.5., Д1.3	2	-	-	-	2
	2.4. Практичні інструменти генеративного штучного інтелекту для створення електронних освітніх ресурсів: дидактичні та методичні аспекти	A3.1., A3.2., A3.3., Д1.2	-	-	2	-	2
	2.5. Інтегроване навчання як ключовий механізм реалізації STEM-освіти	A 1.1., A2.1., A2.2., A2.3., A2.4., A3.2., A3.3., Б1.1., Б.1.3., Б3.1., В1.3., Г1.1., Г2.2., Г3.1., Д 1.1., Д 1.3	2	-	-	-	2
	2.6. Трансформація підходів до навчання та викладання предмета «Захист України»: ефективні практики сучасного уроку	A2., A2.1., A2.2., A2.3., A2.4., Б 1., Б.1.3., Б 3., В.1., В 2., Г1.1., Г.2., Г. 2.2., Д 1.3	-	2	-	-	2
	2.7. Едьютеймент на уроках предмета «Захист України»: як вивчати складне просто	A 2., A2.1., A2.2.,A2.3., A2.4., А 3., Б 1.1., Б.1.3., Б 2.2., Г 2.2., Д 1.3.	-	2	-	-	2
	2.8. Домедична допомога в умовах бойових дій: алгоритми дій та методика їх практичного відпрацювання	A 2., A2.1., A2.2., A2.3., A2.4., Б 1.1., Б 2.1., Б 3.1., В 1.2., В 2.4., Г 1., Д1.	-	2	-	-	2
	2.9. Громадянська компетентність та інформаційна стійкість в епоху дезінформації	A.3.1., Д.1.1., Д.1.2., Д.1.3	2	-	-	-	2
	Усього годин:		8	6	4	-	18
Модуль	Контрольно-аналітичний модуль						

	3.1. Круглий стіл («After Action Review») «Методичний кейс учителя навчального предмета/інтегрованого курсу „Захист України”: від компетентнісної моделі до ефективних освітніх практик»	A2.2., A2.3., A2.4., A3.2., B1.1., B1.3., Г3.2., Д 1.1., Д 1.3.	-	-	-	2	2
	Усього годин:		-	-	-	2	2
Модуль 4	Варіативний складник						
			-	-	2	-	2
			-	-	2	-	2
			-	-	2	-	2
	Усього годин:		-	-	6	-	6
Разом годин			12	6	10	2	30

ЗМІСТ

МОДУЛЬ І. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПЕДАГОГІКА ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Тема 1.1. Формування психологічної компетентності педагога в сучасних умовах.

Основні аспекти психологічної компетентності педагога. Методи формування психологічної компетентності особистості. Пріоритетні напрями психологічної компетентності.

Психологічний комфорт у закладі освіти та його зв'язок із успішністю здобувачів освіти. Роль психологічної компетентності у формуванні самодостатнього педагога в реаліях сьогодення. Матеріал може бути використаний педагогами, класними керівниками, асистентами учителів, методистами та керівниками закладів освіти щодо формування психологічної компетентності та прояву стресостійкості у викликах війни.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко В.В. Психологічна компетентність – необхідна умова освітньої реформи. ULR: <https://naurok.com.ua/psihologichna-kompetentnist-vikladacha-101630.html>.
2. Професійно-психологічна компетентність учителя як запорука успішності учнів. ULR: <https://vseosvita.ua/library/embed/01000rnt-3fd0.docx.html>.
3. Психологічна компетентність та вміння застосовувати її у своїй педагогічній діяльності. ULR: <https://nzs.licey.org.ua/news/20-05-30-07-01-2024/>.
4. Щорс В. В. Психологічна компетентність – необхідна складова професійної компетентності творчого педагога.

Тема 1.2. Готовність педагогів до роботи з дітьми з ООП в умовах воєнного стану.

Інклюзивна культура педагога. Профіль вчителів інклюзивних закладів опрацьований Європейським агентством з особливих потреб та інклюзивної освіти. Психолого-педагогічні, організаційні та нормативно-правові засади інклюзивної освіти в кризових і надзвичайних ситуаціях.

Бар'єри, що перешкоджають успішному налаштуванню педагогів на роботу в інклюзивному середовищі. Компоненти готовності педагога до роботи з здобувачами освіти з

ООП в умовах війни: аксіологічний, емоційно-мотиваційний, когнітивний, вольовий, операційно-компетентнісний, комунікативний, рефлексивний.

Ефективні педагогічні стратегії інклюзивної освіти. Міждисциплінарна взаємодія з фахівцями психолого-педагогічного супроводу. Прийоми і методи підтримки учнів з ООП з різними нозологіями. Матеріал може бути використаний педагогами, методистами та керівниками закладів освіти при роботі в інклюзивному середовищі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько О. Соціально-психологічна готовність педагогів до інклюзивної освіти: теорія і практика. Освітнологічний дискурс. 2022. №2. С. 43–50.

2. Готовність педагогів до роботи з дітьми з ООП в умовах війни та повоєнний час: навчально-методичний посібник. К., 2025. 194 с.

3. Демченко І. Формування психологічної готовності педагогів до інклюзивного навчання. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2020. №28. С. 54–61.

4. Кавецький В. Є. Особливості підготовки педагогів до реалізації завдань інклюзивної освіти в умовах нових суспільних викликів. Освітній процес сьогодення: досягнення, виклики, перспективи : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, 25 квітня 2025 року) / Редколегія: О. М. Петровський, І. М. Вітенко, О. І. Когут, О. Я. Колодійчук, Г. Р. Корицька, О. Р. Олексюк, Ю. М. Починок, В. Я. Гайда, І. І. Подлесна. Тернопіль, 2025. С. 19-22.

МОДУЛЬ II. ФАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Тема 2.1. Булінг і мобінг в освітньому середовищі: правові, психологічні та управлінські аспекти.

Актуальність проблеми булінгу як одного з ключових викликів сучасного освітнього середовища. Психологічні аспекти проблеми, які розкривають причини, форми прояву, ознаки булінгу, їхній вплив на емоційний стан дітей і дорослих. Правові та управлінські аспекти протидії булінгу в закладах освіти, повноваження та відповідальність учасників освітнього процесу відповідно до чинного законодавства України. Мобінг як окреме явище в освітньому середовищі, його основні форми прояву, механізми захисту прав потерпілих та питання правової відповідальності.

Ефективні практики, кейси та інструменти профілактики булінгу і мобінгу, спрямовані на формування культури взаємоповаги, партнерської взаємодії. Матеріал може бути використаний керівниками закладів освіти, педагогічними працівниками, практичними психологами у створенні безпечного освітнього середовища.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ЗАКОН УКРАЇНИ. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню). Документ 2759-IX, чинний, поточна редакція – Прийняття від 16.11.2022 URL: <https://surl.li/pgrrbt>

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Документ 80731-X, чинний, поточна редакція – Визнання конституційними окремих положень від 11.12.2025, підстава- v007p710-25 URL: <https://surl.li/nzfilw>

3. Мін'юст пояснює, що таке мобінг на роботі та як розпізнати цькування і захистити свої права. URL: <https://surl.li/dvejqn>

4. Як боротися з насильством і булінгом у закладах освіти: рекомендації освітнього омбудсмена. URL: <https://surl.li/zhzooz>

5. Як має працювати комісія з розгляду випадку булінгу в закладі освіти. URL: <https://surl.li/zdvzqy>

Тема 2.2. Мікронавчання як технологія підвищення ефективності уроку.

Аналіз технології мікронавчання як інноваційного підходу для підвищення ефективності навчального процесу. Теоретичні основи мікронавчання, його інструменти (короткі навчальні

блоки, мікроприводи, інтерактивні вправи) та вплив на мотивацію, засвоєння знань і залученість учнів.

Особливості мікронавчання як технології, що є інструментом із широкими функціональними можливостями. Мікронавчання як практика, що дає змогу задовольнити потреби в урахуванні індивідуальних когнітивних особливостей сучасного учня.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гич Г. М. Мікронавчання на уроках / заняттях Нової української школи. Вересень. Теорія, методика і практика навчання. 2025. № 4. С. 25–33. DOI: 10.54662/veresen.4.2025.03.
2. Данилов І. Клік до знань. Як пандемія змінює шкільний процес в Україні та Естонії. Український інститут розвитку освіти. 2021. URL: <https://uied.org.ua/2021/03/2917/>
3. Редакційна колегія журналу Sustainability. Мікронавчання з використанням штучного інтелекту та атомізація кейс-методів: ІКТ-шляхи до інклюзивної та сталої вищої освіти. Sustainability. 2025. Т. 17, № 24. – Ст. 11012. – URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/17/24/11012>
4. Сидорук А. Технології, війна та освіта: як змінюється навчання в школах. Суспільне Культура. 2024. URL: <https://suspilne.media/culture/823297/>

Тема 2.3. Енергоефективність як складова екологічної та соціальної компетентностей учасників освітнього процесу.

Енергоефективність як складова екологічної та соціальної компетентностей учасників освітнього процесу в умовах сучасних суспільних викликів. Формування енергоощадної поведінки як чинника зменшення негативного впливу на довкілля та підвищення соціального добробуту. Взаємозв'язок між енергоспоживанням, екологічними наслідками та якістю життя громади. Соціальний вимір енергоефективності в контексті соціальної справедливості, енергетичної безпеки та колективної відповідальності.

Роль закладу освіти у формуванні енергоефективної культури та ціннісних орієнтацій. Освітні практики, STEM-підходи та проектна діяльність, спрямовані на розвиток практичних навичок ощадливого використання енергоресурсів. Інтерактивні і практичні завдання для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Матеріал має прикладну спрямованість і може бути використаний у професійному розвитку педагогів та освітній діяльності закладів освіти.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грінченко Р. В., Орленко О. М. Енергоефективність в Україні: стан та перспективи покращення. Науковий вісник Одеського національного економічного університету : Збірник наукових праць №1-2 (314-315), 2024. С. 117–125. URL: [http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2024/314-315/pdf/NV_ONEU_1-2_2024_\(on-line\).pdf#page=117](http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2024/314-315/pdf/NV_ONEU_1-2_2024_(on-line).pdf#page=117)
2. Енергоефективність у школах: готові посібники для вчителів. 2025. URL: <https://nus.org.ua/2025/07/25/energoefektyvnist-u-shkolah-gotovi-posibnyky-dlya-vchyteliv/>
3. Краснянський М. Ю. Енергозбереження: навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. 136 с. URL: https://library.kpi.kharkov.ua/files/new_postupleniya/enerkr.pdf
4. Навчальний посібник до вивчення курсу «Виклики енергоефективності: співпраця України з ЄС» для студентів спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», 101 «Екологія», 192 «Будівництво та цивільна інженерія» другого рівня вищої освіти. – Полтава: НУ «Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка», 2020. 257 с. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/10931/1/navchalnii-posibnik-vikliki-energoefektivnosti-2020.pdf>

Тема 2.4. Практичні інструменти генеративного штучного інтелекту для створення електронних освітніх ресурсів: дидактичні та методичні аспекти.

Поняття генеративного штучного інтелекту – різновиду штучного інтелекту, здатного створювати новий освітній контент, зокрема тексти, візуальні матеріали та програмний код. Можливості, переваги та виклики створення електронних освітніх ресурсів.

Використання спеціалізованих сервісів Chalkie.ai, Worksheets.ai, Padlet ТА для створення інтерактивних робочих аркушів, а також NotebookLM для роботи з навчальними матеріалами, аналізу джерел інформації, систематизації даних та підтримки аналітичної діяльності педагога. Порівняння платформ Gemini та ChatGPT, що розглядаються як приклади генеративного штучного інтелекту, який функціонує на основі розмовних запитів і забезпечує інтерактивну взаємодію з користувачем. Створення Gem-ботів (персоналізованих помічників у середовищі Gemini), які дають змогу налаштовувати сценарії роботи з освітнім контентом.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головка Д.Ю. Штучний інтелект у діяльності педагога закладу професійної (професійно-технічної) освіти: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 73 с.
2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/05/21/Instruktyvno.metodychni.rekomendatsiyi.shchodo.SHI.v.ZZS-O-22.05.2024.pdf>
3. Штучний інтелект — асистент сучасного вчителя : навч. посіб. / [Світлана Доценко, Вікторія Ворожбіт-Горбатюк, Тетяна Собченко, Марина Корнієнко]. Х. : Вид-во «Ранок», 2025. 176 с. (Серія «Освіта сьогодні»).

Тема 2.5. Інтегроване навчання як ключовий механізм реалізації STEM-освіти.

Сутність інтегрованого навчання як ключового механізму реалізації STEM-освіти в сучасній школі. Проблема фрагментарності знань у традиційному предметному навчанні та необхідність міждисциплінарної інтеграції як умови формування цілісного STEM-мислення учнів. Поняття STEM-освіти, інтегрованого навчання та види інтеграції в освітньому процесі. Роль інтеграції у формуванні STEM-компетентностей, зміні ролей учителя й учня.

Моделі інтегрованого навчання: інтегрованого уроку, STEM-проєкту, інтегрованих модулів і тематичних тижнів. Узгодженість інтегрованого навчання з ідеями Нової української школи та його значення для професійного розвитку вчителя. Матеріал може бути використаний педагогами, методистами та керівниками закладів освіти для впровадження STEM-підходу в освітню практику.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайда В.Я. Інноваційні засоби реалізації STEM-навчання. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2024. №215. С.127-131.
2. Донець Н. Stem-освіта – вітчизняний досвід впровадження. Наукові записки. 2024. №212. С. 154–160.
3. Марущак О. В., Терещенко Р. М., Мельник В. А. Інтеграція STEAM-технологій у професійну підготовку майбутніх учителів технологій: виклики та шляхи вирішення. Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій. 2024. Вип. 7. С.30–34.
4. Матвійчук Ю. Ю. STEM-освіта як інструмент реалізації інтегрованого вивчення природничо-математичних дисциплін. Теорія та методика навчання та виховання. 2021. № 50.С. 123–135.

Тема 2.6. Трансформація підходів до навчання та викладання предмета «Захист України»: ефективні практики сучасного уроку.

Сучасні підходи до навчання та викладання предмета «Захист України» в умовах трансформації освітнього середовища та актуальних безпекових викликів. Компетентнісний, діяльнісний і практикоорієнтований підходи як основа формування в здобувачів освіти оборонної свідомості, громадянської відповідальності, готовності до дій у надзвичайних ситуаціях та участі в національному спротиві. Концепція навчання через практичну діяльність (learning by doing), залучення досвіду ветеранів, моделювання реальних ситуацій та розв'язання практичних кейсів як основа формування життєвих компетентностей здобувачів

освіти. Ключові аспекти трансформації військово-патріотичного виховання в контексті формування національної ідентичності, громадянської стійкості та готовності до захисту України.

Сучасний урок предмета «Захист України»: структура, змістові акценти та ефективні методичні рішення, що передбачають використання інтерактивних методів навчання, тренінгових технологій, симуляцій, ситуаційних завдань, проєктної діяльності та цифрових освітніх інструментів.

Роль учителя як фасилітатора, наставника та організатора практичного навчання.

Матеріал має практикоорієнтований характер і може бути використаний педагогічними працівниками, методистами та керівниками закладів освіти для вдосконалення викладання предмета «Захист України».

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Модельна навчальна програма «Захист України. Інтегрований курс» для закладів, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.08.2024 року № 1116). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2025/np-zakhyst-ukrayiny-modelna-navch-prohrama-intehrovanyu-kurs-11-04-2025.pdf>
2. Моца А. А. Новітні методи викладання предмета «Захист України» в умовах воєнного стану. 889 с. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6\(24\)-885-899](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6(24)-885-899)
3. Чорна М. І. Освітні стратегії викладання навчального предмета/інтегрованого курсу «Захист України» в контексті національної безпеки та оборони. Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : збірник матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук, М. І. Чорна. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2025. С. 397-405.
4. Чорна М. І. Партнерський підхід у викладанні навчального предмета/інтегрованого курсу «Захист України»: стратегічні пріоритети та педагогічні інновації. Партнерство в парадигмі Нової української школи: виклики часу : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (онлайн), 19 травня 2025 р. / КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР ; КВНЗ «Харків. акад.неперервної освіти» ; Тернопільський ОКППО та ін. – Житомир : КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР, 2025. С. 285 – 291.

Тема 2.7. Едьютеймент на уроках предмета «Захист України»: як вивчати складне просто

Сутність едьютейменту (від англ. edutainment: «education» – навчання і «entertainment» – розвага) як сучасного освітнього підходу, що поєднує навчання, взаємодію та елементи гри для підвищення внутрішньої мотивації здобувачів освіти. Застосування едьютейменту як дієвого засобу пояснення складних теоретичних концептів та відпрацювання практичних навичок через емоційне залучення, взаємодію та навчальний досвід.

Едьютеймент-технології у формуванні предметних і ключових компетентностей учнів: освітні ігри, тактичні й безпекові симуляції, квести, сторітелінг, кейс-метод та цифрові платформи.

Особливості проєктування інтерактивного освітнього середовища (зокрема в Осередках предмета «Захист України»), що стимулює активність учнів, розвиває критичне мислення, лідерські якості та стійкі практичні навички.

Роль педагога та методика створення едьютеймент-продуктів (ігрові сценарії, інтерактивні вправи, квести, тематичні кейси). Методичні прийоми інтеграції: покрокове впровадження елементів едьютейменту в структуру сучасного уроку та критерії оцінювання результатів навчання.

Матеріал спрямований на вдосконалення професійної компетентності педагогів щодо інтеграції едьютеймент-технологій у викладання предмета «Захист України».

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жукова А. Р. Теоретичні засади, психологічні аспекти та перспективи впровадження в сучасній освіті едьютейнменту як інноваційної освітньої технології. 2026. DOI: <https://doi.org/10.64076/ihrc260105.01>
2. Посібник зі сценаріями уроків оновленого курсу «Захист України». 2025. URL: https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+UIED_06+2025/about
3. Посудієвська О. Р. Підхід «едьютейнмент» в українській системі освіти. 2025. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/21612/21583>
4. Чорна М.І. Освітній потенціал предмета «Захист України» у формуванні лідерства учнівської молоді в умовах суспільних викликів. Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 06 березня 2026р. / Редколегія: О. М. Петровський, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т.В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2026. С.331-341

Тема 2.8. Домедична допомога в умовах бойових дій: алгоритми дій та методика їх практичного відпрацювання

Сучасні підходи до організації навчання домедичної допомоги в умовах бойових дій у межах оновленого предмета «Захист України». Основні принципи тактичної медицини (ТССС – Tactical Combat Casualty Care) та міжнародні протоколи надання допомоги пораненим на різних етапах (зонах) бойових дій.

Нормативно-правова база: адаптація стандартів безпеки відповідно до чинного законодавства України та наказів Міністерства охорони здоров'я. Використання тренінгових технологій, симуляційних вправ, ситуаційних завдань, кейсів для відпрацювання алгоритмів дій при масивних критичних кровотечах (застосування турнікетів, тампонада, тиснучі пов'язки).

Методика інтеграції симулятора LifesaverSIM в освітній процес.

Роль вчителя у формуванні життєзберігаючих компетентностей, відповідальності та психологічної готовності учнів діяти в екстремальних ситуаціях.

Матеріал спрямований на вдосконалення професійної майстерності педагогів та підвищення ефективності викладання предмета «Захист України».

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. LifesaverSIM – мобільний ігровий симулятор з першої допомоги та тактичної медицини. URL: <https://www.lifesaversim.com/ua/>
2. Наказ МОЗ №441 від 09.03.2022 р. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0356-22#Text>
3. Офіційні матеріали ТССС (Tactical Combat Casualty Care). URL: <https://tccc.org.ua/>
4. Посібник зі сценаріями уроків оновленого курсу «Захист України». 2025. URL: https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+UIED_06+2025/about

Тема 2.9. Громадянська компетентність та інформаційна стійкість в епоху дезінформації.

Громадянська компетентність у сучасній освіті трактується як інтегрована здатність особистості діяти відповідально в демократичному суспільстві, критично оцінювати соціальні процеси та інформаційні повідомлення, усвідомлювати власну культурну й національну ідентичність.

Інформаційна стійкість – це сформована здатність особи або спільноти протидіяти маніпулятивному інформаційному впливу шляхом критичного мислення, медіаграмотності та ціннісної саморегуляції. Масове поширення цифрових технологій, соціальних мереж і можливість миттєвого обміну повідомленнями суттєво ускладнило процес розрізнення достовірної інформації та дезінформації. У сучасному інформаційному середовищі

громадянська компетентність неможлива без здатності критично працювати з інформацією, критично її осмислювати, усвідомлювати.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Філософські аспекти інформаційної війни: правда, маніпуляція та критичне мислення. /рина В. Дятлова, Тетяна В. Кондратюк-Антонова, Іван М. Цихуляк – file:///C:/Users/user/Downloads/epg7.7.pdf

Модуль IV. ВАРІАТИВНИЙ СКЛАДНИК (ПЕРЕЛІК ТЕМ)

1. Формування екологічної компетентності педагогів в умовах воєнного стану
2. Громадянська компетентність та інформаційна стійкість в епоху дезінформації.
3. Ціннісні пріоритети педагога та освіти.
4. Профілактика емоційного вигорання (виснаження) педагога та основні підходи щодо зміцнення психічного здоров'я.
5. Етичні аспекти використання технологій штучного інтелекту в освітньому процесі: академічна доброчесність, авторське право, медіаграмотність і цифрова гігієна.
6. Інтегративні освітні практики як засіб підвищення ефективності навчання
7. Методичні підходи до конструювання ефективного уроку в межах навчального предмета.
8. Проектування інтегрованого навчального середовища в STEM-освіті.
9. Ефективні освітні інструменти в професійній діяльності сучасного педагога

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько О. Соціально-психологічна готовність педагогів до інклюзивної освіти: теорія і практика. Освітологічний дискурс. 2022. №2. С. 43–50.
2. Бойко В.В. Психологічна компетентність – необхідна умова освітньої реформи. URL: <https://naurok.com.ua/psihologichna-kompetentnist-vikladacha-101630.html>.
3. Гайда В.Я. Інноваційні засоби реалізації STEM-навчання. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2024. №215. С.127-131.
4. Гич Г. М. Мікронавчання на уроках / заняттях Нової української школи. Вересень. Теорія, методика і практика навчання. 2025. №4. С. 25–33. DOI: 10.54662/veresen.4.2025.03.
5. Головка Д.Ю. Штучний інтелект у діяльності педагога закладу професійної (професійно-технічної) освіти: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 73 с.
6. Готовність педагогів до роботи з дітьми з ООП в умовах війни та повоєнний час: навчально-методичний посібник. К., 2025. 194 с.
7. Грінченко Р. В., Орленко О. М. Енергоефективність в Україні: стан та перспективи покращення. Науковий вісник Одеського національного економічного університету : Збірник наукових праць №1-2 (314-315), 2024. С. 117–125. URL: [http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2024/314-315/pdf/NV_ONEU_1-2_2024_\(online\).pdf#page=117](http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2024/314-315/pdf/NV_ONEU_1-2_2024_(online).pdf#page=117)
8. Данилов І. Клік до знань. Як пандемія змінює шкільний процес в Україні та Естонії. Український інститут розвитку освіти. 2021. URL: <https://uied.org.ua/2021/03/2917/>
9. Демченко І. Формування психологічної готовності педагогів до інклюзивного навчання. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2020. №28. С. 54–61.
10. Донець Н. Stem-освіта – вітчизняний досвід впровадження. Наукові записки. 2024. №212. С. 154–160.
11. Енергоефективність у школах: готові посібники для вчителів. 2025. URL: <https://nus.org.ua/2025/07/25/energoefektyvnist-u-shkolah-gotovi-posibnyky-dlya-vchyteliv/>
12. Жукова А. Р. Теоретичні засади, психологічні аспекти та перспективи впровадження в сучасній освіті едьютейнменту як інноваційної освітньої технології. 2026. DOI: <https://doi.org/10.64076/ihrc260105.01>

13. ЗАКОН УКРАЇНИ. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню). Документ 2759-IX, чинний, поточна редакція – Прийняття від 16.11.2022 URL: <https://surl.li/pgrorbt>
14. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/05/21/Instruktyvno.metodychni.rekomendatsiyi.shchodo.SHI.v.ZZSO-22.05.2024.pdf>
15. Кавецький В. Є. Особливості підготовки педагогів до реалізації завдань інклюзивної освіти в умовах нових суспільних викликів. Освітній процес сьогодення: досягнення, виклики, перспективи : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, 25 квітня 2025 року) / Редколегія: О. М. Петровський, І. М. Вітенко, О. І. Когут, О. Я. Колодійчук, Г. Р. Корицька, О. Р. Олексюк, Ю.М. Починок, В. Я. Гайда, І. І. Подлесна. Тернопіль, 2025. С. 19-22.
16. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Документ 80731-X, чинний, поточна редакція – Визнання конституційними окремих положень від 11.12.2025, підстава-v007p710-25 URL: <https://surl.li/nzfilw>
17. Краснянський М. Ю. Енергозбереження: навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. 136 с. URL: https://library.kpi.kharkov.ua/files/new_postupleniya/enerkr.pdf
18. Марущак О. В., Терещенко Р. М., Мельник В. А. Інтеграція STEAM-технологій у професійну підготовку майбутніх учителів технологій: виклики та шляхи вирішення. Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій. 2024. Вип. 7. С.30–34.
19. Матвійчук Ю. Ю. STEM-освіта як інструмент реалізації інтегрованого вивчення природничо-математичних дисциплін. Теорія та методика навчання та виховання. 2021. № 50. С. 123–135.
20. Мін'юст пояснює, що таке мобінг на роботі та як розпізнати цькування і захистити свої права. URL: <https://surl.li/dvejqn>
21. Модельна навчальна програма «Захист України. Інтегрований курс» для закладів, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.08.2024 року № 1116). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2025/np-zakhyst-ukrayiny-modelna-navch-prohrama-intehrovanyy-kurs-11-04-2025.pdf>
22. Моца А. А. Новітні методи викладання предмета «Захист України» в умовах воєнного стану. 889 с. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6\(24\)-885-899](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6(24)-885-899)
23. LifesaverSIM – мобільний ігровий симулятор з першої допомоги та тактичної медицини. URL: <https://www.lifesaversim.com/ua/>
24. Навчальний посібник до вивчення курсу «Виклики енергоефективності: співпраця України з ЄС» для студентів спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», 101 «Екологія», 192 «Будівництво та цивільна інженерія» другого рівня вищої освіти. – Полтава: НУ «Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка», 2020. 257 с. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/10931/1/navchalnii-posibnik-vikliki-energoefektivnosti-2020.pdf>
25. Наказ МОЗ №441 від 09.03.2022 р. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0356-22#Text>
26. Офіційні матеріали TCCC (Tactical Combat Casualty Care). URL: <https://tccc.org.ua/>
27. Посібник зі сценаріями уроків оновленого курсу «Захист України». 2025. URL: https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+UIED_06+2025/about
28. Посудієвська О. Р. Підхід «едьютейнмент» в українській системі освіти. 2025. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/21612/21583>

29. Професійно-психологічна компетентність учителя як запорука успішності учнів. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01000rnt-3fd0.docx.html>.
30. Психологічна компетентність та вміння застосовувати її у своїй педагогічній діяльності. URL: <https://nzs.licey.org.ua/news/20-05-30-07-01-2024/>.
31. Редакційна колегія журналу Sustainability. Мікронавчання з використанням штучного інтелекту та атомізація кейс-методів: ІКТ-шляхи до інклюзивної та сталої вищої освіти. Sustainability. 2025. Т. 17, No 24. – Ст. 11012. – URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/17/24/11012>
32. Сидорук А. Технології, війна та освіта: як змінюється навчання в школах. Суспільне Культура. 2024. URL: <https://suspilne.media/culture/823297/>
33. Філософські аспекти інформаційної війни: правда, маніпуляція та критичне мислення. /рина В. Дятлова, Тетяна В. Кондратюк-Антонова, Іван М. Цихуляк – <file:///C:/Users/user/Downloads/epg7.7.pdf>
34. Чорна М. І. Освітні стратегії викладання навчального предмета/інтегрованого курсу «Захист України» в контексті національної безпеки та оборони. Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : збірник матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук, М. І. Чорна. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2025. С. 397-405
35. Чорна М.І. Освітній потенціал предмета «Захист України» у формуванні лідерства учнівської молоді в умовах суспільних викликів. Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 06 березня 2026р. / Редколегія: О. М. Петровський, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т.В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2026. С.331-341
36. Чорна М. І. Партнерський підхід у викладанні навчального предмета/інтегрованого курсу «Захист України»: стратегічні пріоритети та педагогічні інновації. Партнерство в парадигмі Нової української школи: виклики часу : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (онлайн), 19 травня 2025 р. / КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР ; КВНЗ «Харків. акад.неперервної освіти» ; Тернопільський ОКППО та ін. – Житомир : КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР, 2025. С. 285 – 291.
37. Штучний інтелект – асистент сучасного вчителя : навч. посіб. / [Світлана Доценко, Вікторія Ворожбіт-Горбатюк, Тетяна Собченко, Марина Корнієнко]. Х. : Вид-во «Ранок», 2025. 176 с. (Серія «Освіта сьогодні»).
38. Щорс В. В. Психологічна компетентність – необхідна складова професійної компетентності творчого педагога.
39. Як боротися з насильством і булінгом у закладах освіти: рекомендації освітнього омбудсмена. URL: <https://surl.li/zhzooz>
40. Як має працювати комісія з розгляду випадку булінгу в закладі освіти. URL:<https://surl.li/zdvzqy>

